

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

48

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-83-4

BRNO 2007

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis, vydává Archeologický ústav Akademie věd České republiky Brno.
Peer-reviewed journal published by the Institute of Archaeology, Brno.

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Rutt kay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Balázs Komoróczy, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Blanka Veselá

Technická redakce
Technical Editors

Dana Gregorová

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz>

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

48, 2007

90270/09

Obrázek na obálce
Cover illustration

Jeskyně Býčí skála. Geometrický vzorec, datovaný do eneolitu.
Býčí skála Cave. A geometric pattern dated to the Aeneolithic.

Vychází jednou ročně/Published yearly

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-83-4

Copyright © 2007 by the Archeologický ústav AV ČR Brno, and by the authors.

Kniha byla vydána s přispěním Akademie věd ČR

Tisk/Print Bekros

Pokyny pro autory na internetové stránce
Instructions to authors on internet pages

<http://www.iabrno.cz>

Literatura

Polánka, P., Sedláčková, L., Zúbek, A. 2007: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při výstavbě Administrativního a školícího centra Krajského úřadu Jihomoravského kraje Cejl 73, Brno-Zábrdovice*. Nálezová zpráva č. 1/07 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Resumé

Brno (Kataster Zábrdovice, Bez. Brno-město). Cejl Str. 73. Jordanówer Kultur. Siedlung. Rettungsgrabung.

BŘEZINA (k. ú. Pulkava, okr. Vyškov)

„Obrova noha“, KNP. Výšinné sídliště. Povrchový průzkum.

Koncem roku 2005 jsem byl upozorněn Ing. R. Malečkem na nálezy drobných kousků mazanice pod vývraty stromů na nejsevernějším výběžku „Obrovy nohy“. Příležitostně jsem místo nálezu navštívil a zjistil následující: Známé eneolitické výšinné sídliště je situováno na náhorní plošině stejnojmenného kopce, jehož nejvyšší bod je signován výškovým bodem 379 m. Ze SZ rohu sídliště klesá směrem k severu výrazná svahová šíje, která v nadmořské výšce cca 290 m přechází v ne příliš velkou zato však výraznou ostrožnu, obtékající ze tří stran Drahanským potokem. Západní, severní a východní svahy ostrožny, jejíž vrchol se zvedá více než 30 m nad hladinu zmíněné vodoteče, prudce klesají do údolní nivy, pouze jižní stranou je úzkým sedlem spojena s masivem Obrovy nohy. Viditelné stopy po opevnění jsem však v těchto místech nezjistil. Při zevrubné prohlídce vrcholových partií ostrožny jsem pozoroval několik míst intenzivního výskytu mazanice a ojedinele i zlomky keramiky. Mezi nimi se podařilo celkem spolehlivě identifikovat trn z hliněného bubnu. Na základě dosud získané keramiky lze sídliště datovat do mladšího stupně KNP. Chronologickou vazbu obou sídlišť nelze bez výzkumu spolehlivě stanovit. Na ZM ČR (list 24-24-21) najdeme vrchol ostrožny v okolí bodu, jehož souřadnice jsou 378 mm od Z s. č. a 264 mm od J s. č.

Miroslav Šmíd

Resumé

Březina (Kataster Pulkava, Bez. Vyškov). „Obrova noha“, Trichterbecherkultur. Höhensiedlung. Oberflächensammlung.

HABRŮVKA (okr. Blansko)

Jeskyně Býčí skála. Eneolit. Dokumentace a datování skalních maleb, 2. fáze projektu. Uložení: in situ.

Projekt přímého radiokarbonového datování nástěnných maleb a otěrů pochodní v jeskyni Býčí skála jsme rozložili do dvou fází. Prvá série přímých radiokarbonových dat z černých nástěnných kreseb v jeskyni Býčí skále byla publikována v Přehledu výzkumů 47. Vzorky byly datovány v Centru pro výzkum izotopů Univerzity v Groningen (J. van der Plicht). Aplikace AMS umožnila měřit koncentrace ^{14}C v grafitu, a to ve vzorcích miligramové váhy. Hlavním výsledkem bylo datování kresby jelena v Jižní odbočce do středověku a geometrické kresby v přilehlé boční sínce do eneolitu (Svoboda a kol. 2005).

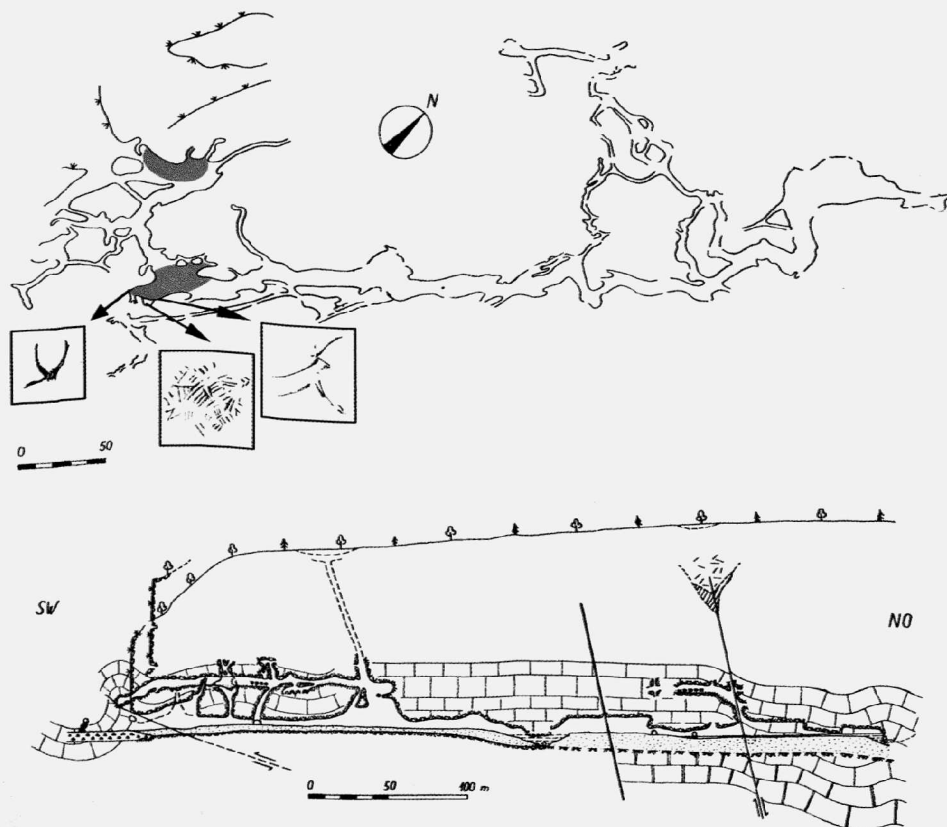
Vzhledem k středoevropskému významu samotné existence prehistorického (byť postpaleolitického) skalního

Obr. 1. Habrůvka, vstupní portál jeskyně Býčí skála. Habrůvka, entrance of the Býčí skála Cave.

Tab. 1. Býčí skála, celkový přehled radiokarbonových dat z nástěnných kreseb. Býčí skála, summary of the radiocarbon datings from rock paintings.

poloha	datovaný materiál	kontext/symbol	vzorek č.	datum (BP)	datum kal. (1 sigma)	$\delta^{13}\text{C}$ (‰)
boční síň	karbonát	sintrový povlak	GrA-30380	6760 ± 140	5780-5530 calBC	-26.01
boční síň	uhlík	geometrický vzor, pravá část	GrA-28558	4420 ± 50	3265-3240 (25%); 3100-2925 (75%) calBC	-26.23
boční síň	uhlík	geometrický vzor, pravá část	GrA-30969	4305 ± 40	3005-2985 (25%); 2930-2885 (75%) calBC	n/a
boční síň	uhlík	geometrický vzor, levá část	GrA-30400	4680 ± 110	3630-3360 calBC	-28.16
jižní odbočka – vých. stěna	uhlík	jelen	GrA-28556	680 ± 40	1275-1305 (60%); 1365-1385 (40%) calAD	-27.20
jižní odbočka – záp. stěna	uhlík	jelen (?)	GrA-30419	185 ± 40	1660-1685 (25%); 1735-1800 (55%); <1930 (20%) calAD	-27.74

Obr. 2. Habrůvka, plán a řez jeskyně Býčí skála (upraveno podle podkladu R. Burkhardta 1972). Archeologicky významné části jeskyně jsou šrafovány (nahore: Předsíň, dole: Severní a Jižní odbočka). Datované kresby jsou lokalizovány v Jižní odbočce.

Habrůvka, the Býčí skála Cave, plan and section, based on measurements by Burkhardt (1972). Archaeologically important parts are hatched (above: the Antechamber, below: the Northern and Southern Prong). Location of the dated paintings in the Southern Prong is indicated.

umění jsme v roce 2005 odebrali doplňující čtyři vzorky. Protože eneolitický vzorec v boční síňce je formálně rozčleněn do dvou samostatných částí, odebrali jsme nyní srovnávací vzorky z obou; dále ze sintrového povlaku stěny vlevo od této kresby. V Jižní odbočce, na stěně protilehlé (tedy západní) ke středověké skice jelena, jsme ovzorkovali další zoomorfní motiv (rohy a hřbet zvířete?). Polohu datovaných maleb schematicky znázorňuje obr. 2, výsledky datování shrnuje tab. 1.

Výsledky ukazují, že sintrový příkrov v boční síňce se utvářel během atlantika, tedy ještě před vytvořením eneolitické kresby. Stáří eneolitické kresby i rámcová současnost obou jejích částí je nyní prokázáno mimo jakoukoli pochybnost, a to třemi identickými daty. Další, schematická zoomorfní kresba se zvýrazněnými rohy na z. stěně Jižní odbočky poskytla datum časně novověké, takže dobře koresponduje se starším horizontem datovaných podpisů, který probíhá v celé přední části Býčí skály (Svoboda - van der Plicht 2007).

Závěrem můžeme konstatovat, že geometrický obrazec v boční síňce odpovídá eneolitickým aktivitám v jeskyni, zřejmě rituálního charakteru. V tomto kontextu lze připomenout, že eneolitické osídlení jsme v letech 1983–1985 zachytili v profilu před vchodem Barové jeskyně, tedy o 40 m

výše ve svahu nad vchodem Býčí skály. Tehdy šlo o interdisciplinárně koncipovaný společný výzkum ARÚ ČSAV Brno a MZM Brno (Svoboda, ed. 2002 a příslušné ročníky PV); keramický materiál převzalo MZM a není dosud blíže zpracován. Neolitické/eneolitické osídlení existuje rovněž v nedaleké (asi 2 km) Kanibalce.

Od středověku byl interiér Býčí skály navštěvován epizodicky a téma datované zoomorfní kresby (jelen) naznačuje, že se to mohlo stát v souvislosti s lovem. Od novověku se návštěvy prudce zintenzivňují, což prokazuje jak nové radiokarbonové měření, tak datované podpisy v této části jeskyně.

V současné době pokračuje projekt přímého datování maleb a pochodňových otěrů s podobnou metodikou v jeskyních Slovenského krasu; tamní předběžné výsledky přináší AVANS 2006.

Jiří Svoboda

Literatura

- Burkhardt, R. 1972: Geologische Verhältnisse der Höhle Býčí skála. *Acta Musei Moraviae, Scientiae naturales* 56/57, 57–74.
Svoboda, J., ed. 2002: *Prehistorické jeskyně. Katalogy, dokumenty, studie*. Dolnověstonické studie 7, Brno.

Svoboda, J., van der Plicht, H., Balák, I. 2005: Býčí skála Cave, Czech Republic: Radiocarbon dates of rock paintings. *International Newsletter on Rock Art* 43, 2005, 7–9.

Svoboda, J. A., van der Plicht, H. 2007: Býčí skála and other caves in the Middle Danube region: Dating rock art. In: *Rock art in the frame of the cultural heritage of humankind, XXII Valcamonica symposium*. Centro camuno di studi preistorichi/UNESCO, 467–472.

Resumé

Habrůvka (Blansko district). Býčí skála Cave. Aeneolithic.

This paper presents the second series of direct radiocarbon dates from rock paintings inside the Býčí skála cave (see PV 47 for the first series). The results, as summarized in Table 1, suggest an Atlantic age of the calcaneous wall cover, confirm the previously published Aeneolithic age of the black geometric pattern (by two additional measurements from its two separate parts), and indicate a subrecent age of another zoomorph painting. All dates were provided by J. van der Plicht, University of Groningen, The Netherlands.

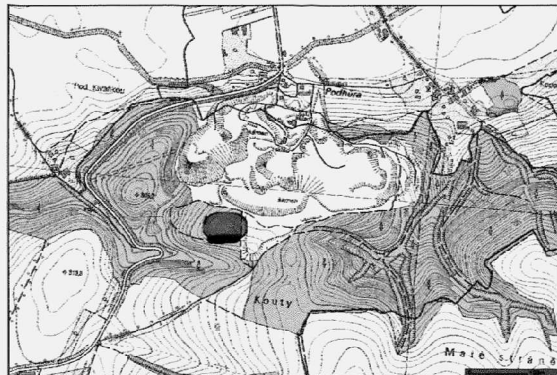
HLINSKO (okr. Přešov)

.Kouty, (lom Podhůra). KNP/KKK. Výšinné sídliště. Záchraný výzkum.

Na jaře roku 2006 byli pracovníci ArÚ AV ČR Brno upozorněni, že postupující těžbou kulmské droby ze strany lomu Podhůra byla odtěžena část vrcholové plošiny nacházející se cca 10 m východ od známého výšinného sídliště lidu badenské kultury v trati Nad Zbružovým (Pavelčík 2001). Uvedenou plošinu v celistvosti zachycuje základní mapa v měřítku 1 : 10 000 (listu 25-13-09; vydaný v roce 2002). Na počátku roku 2006 byl z ní zachován jen její jižní okraj (viz obr. 7 v kapitole Paleolit), který byl již dříve zbaven nadložních vrstev. I přes tento negativní stav byl na lokalitě realizován na základě hospodářské smlouvy záchraný archeologický výzkum (obr. 3).

Účel a metodika tohoto výzkumu, stejně jako geomorfologie a geologie zkoumaného území je popsána v kap. Paleolit. Povrchovým sběrem a záchraným archeologickým výzkumem byla získána početná kolekce zlomků keramiky v doprovodu jak štipané, tak i hlazené kamenné industrie.

Keramický materiál (čítající 496 ks) představuje nejpočetněji zastoupenou složku nálezového souboru. Většina získané keramiky je ovšem reprezentována drobnými nezdobenými zlomky výdutí nádob, což snižuje její vypovídací hodnotu (obr. 4–6). Barva výpalu přechází od hnědé po šedou až černou. Pro datování celého souboru hraje nejdůležitější úlohu několik zdobených okrajů (4 ks) a výdutí (14 ks). Jde zejména o část okraje džbánů s páskovým uchem a s plastickou okrajovou lištou zdobenou dvěma řadami střídavě uložených oválných jamek (obr. 6: 1). Dále jsou to okraje hrncovitých nádob s plastickou lištou umístěnou pod okrajem a zdobenou oválnými jamkami či s plastickou lištou límcovitě vykrajovanou. Ve výzdobě výdutí se objevuje jak plastická (horizontální plastický výčnělek s provrtem), tak rytá a hloubená (vpichy, kanelury) ornamentika. U několika jedinců se objevuje vertikální kanelura. Spolu s nezdobenými kónicky vně vyhnutými okrajovými partiemi hrncovitých nádob

Obr. 3. Hlinsko. Místo záchraného výzkumu (výřez z mapy; měřítko: 1 : 10 000).

Hlinsko. Platz der Rettungsausgrabung.

(pohárů) nám umožňují datovat eneolitické osídlení nově zkoumané plochy do období přechodu kultury nálevkovitých pohárů v kulturu s kanelovanou keramikou.

Soubor eneolitické štipané kamenné industrie čítá 35 kusů (obr. 7). Artefakty jsou vyrobeny ze silicitů z glacienních sedimentů. Pouze jeden kus z kropenatého swiecchowského rohovce původem z oblasti Svatokřížských hor ve středním Polsku můžeme považovat za import. Technologicky se kolekce skládá z jádra, 13 úštěpů, 4 čepelí (s výjimkou jednoho kusu s utilitační retuší a leskem), mikročepelí, jednoho zlomku, 7 mikroodštěpků/mikrozlomků a 8 nástrojů. Do skupiny nástrojů je zahrnuta bilaterálně retušovaná čepel (obr. 7: 12), tři zlomky retušovaných čepelí (obr. 7: 5, 9, 11), dva příčně retušované artefakty (obr. 7: 1, 8), retušovaný úštěp nebo zlomek čepelce (obr. 7: 2) a odštěpovač (obr. 7: 3).

Zvláštní pozornost si zasluhuje geometrický mikrolit – trojúhelník (obr. 7: 4), který je vyroben z nepatinovaného silicitu z glacienních sedimentů (Schenk – Kuča 2006). Vzhledem k tomu, že v početné kolekci neolitické štipané kamenné industrie z nedalekého hradiska Nad Zbružovým nebyl podobný nástroj nalezen, uvažujeme, že by daný artefakt mohl být i mezolitického stáří. Kdyby tomu tak bylo, byl by to první doklad osídlení Moravské brány ve střední době kamenné.

Kolekci broušené kamenné industrie tvoří 8 artefaktů. Hlavní pozornost zaujímají 2 sekery lichoběžníkovitého tvaru. Větší (obr. 9: 3) je vyrobená z kulmské droby a byla nalezena při povrchové prospekci na povrchu plochy skrývky. Druhá sekerka (obr. 9: 1) byla získána archeologickou sondáží a k jejímu zhotovení byla využita surovina hnědého zabarvení (není možné ji blíže determinovat). Z vrtaných předmětů je zastoupen fragment sekeromlatu (vyrobený rovněž z kulmské droby), který nese stopy druhotného využití (obr. 8: 1). Dalším vrtaným artefaktem je polotovar motyky nebo sekeromlatu se dvěma provrty (obr. 8: 3). Na jedné straně je daný kus nahruho osekaná a na straně druhé je viditelný náznak hlazení. Další exemplář představuje břitovcovou část neprovrtaného sekeromlatu, na jehož týlové části jsou makroskopicky patrné stopy druhotného použití (obr. 8: 2). Dokladem výrobního procesu vrtaných nástrojů na lokalitě je výrtek z kulmské droby světle šedého zabarvení. Za poloto-